

/MENZEL, H.: Unplanned acquisition on information in the experience of polymer chemists. = IEEE Transactions on Professional Communication, PC-15.k. 2.sz. 1972.jun. p.39-42./

Jövők

A jövőkutatást, a futurologiát a könyvtár- és tájékoztatáskutatás területén is egyre gyakrabban alkalmazzák. Az elméleti tudományos jövendöléseket gyakorlati kísérletek látszanak igazolni. Ezekből a-dunk izelítőt, az első nagyobb futurologiai vizsgálatról Svédországban és egy a Szovjetunió gépesítési helyzetéről beszámoló cikkből ki-emelve a teljesen automatizált könyvtár ismertetését.

A közigazgatás fejlesztését szolgáló svéd iroda /SAFAD = Swedish Agency for Administrative Development/ felismerve a tudományos könyvtárak jelentőségét, jelenleg vizsgálatokat folytat egy on-line tájékoztatási rendszer, a LIBRIS kidolgozására. Ennek első lépése, a különböző katalogizálási és kölcsönzési munkák gépesítése, már kész. A további lépések a svéd országos könyvtári tájékoztatási rendszer meg-alapozásához, a tárolás és információkeresés megszervezéséhez vezet-nek. A tájékoztatás és dokumentáció jövőjére vonatkozó problémák egy részét a SAFAD Delphi-módszerrel vizsgálta. Mellékcélkitűzésnek te-kintette a Delphi módszer hasznosságának értékelését a közigazgatás jövőjének tervezésében.

Különösen fontos volt az előállítás technikája és a szolgáltatá-sok iránti igények megállapítása. A szolgáltatási igényekre egyszerű modellt állítottak fel: három kategóriát

- a szolgálat típusa /raktározás, szétsugárzás, keresés, feldol-gozás, analízis/;
- a használat típusa /oktatás, kutatás, közigazgatás, ipar/;
- az anyag típusa /nyomtatott szó/kép, hang/kép, digitális esz-köz/ szerint.

A jövőben az alternatívák széles köre lehetséges, ezért kell ennek kérdését közelebbről megvizsgálni. Hasonlóan érdekes lesz az előállítás technikájának kérdésköre is. A számítógép új lehetőségei új könyvtári szolgáltatásokhoz vezetnek. Az új anyaghordozók fejlődése mérhetetlenül növeli az információk nagy távolságra történő átviteli lehetőségét. Ilyen és ehhez hasonló problémákra keresték a választ.

A Delphi-módszert gyakran alkalmazták a legkülönbözőbb területeken. Intuitív jellege a laza szerkezetű problémák előrejelzésére alkalmas. Céljai:

- a/ ötletek kialakítása, a jövő események leírása;
- b/ felbecsülni, hogy egy adott eszme mikor válhat gyakorlattá, valósul meg, vagy egy adott esemény bekövetkezése mikorra várható;
- c/ megítélni egy adott esemény kívánatosságát.

Lényege: a szakértők egy csoportját több ülészakon rendszeresen kikérdezik. A szakértők egymást nem ismerik, nincsenek egymással kapcsolatban, így véleményeik nem befolyásolják egymást. Ülészakonként megkérdezik, hogy bizonyos események bekövetkezését mikorra várják; kérik, hogy adjanak további magyarázatokat és megjegyzéseket. Minden ülészakon eredményeit "visszatáplálják" a kérdező szakértőknek, akik kiszámítják az esemény időpontjának középátlányosát. Az egyedi szakértői értékelések közös csoportértékeléssé válnak. Ez a különböző vizsgálatok szerint pontosabb, mint az egyedileg kapott szakértői vélemények átlaga.

A jelen vizsgálatban 49 különböző szakértőt 3 ülészakon interjúoltak. A tanulmány több mint 200 eseményre terjedt ki, ezek mindegyike a csoport tagjaitól indult ki. A három fő téma:

- a/ a holnap könyvtára;
- b/ az információátvitel és -átvitel technikai áttörése;
- c/ a tájékoztatás és dokumentáció jövője.

A három témakör összefoglalását és néhány jövendőlt eseményt kiemeltünk. /A cikk 40 eseményt és várható időpontját ismerteti./

a/ Alapvető irány a könyvtári gyakorlat gépesítése, különösen a 80-as évekre. A fejlődés eredményeként a könyvtárakban tárolt információ könnyebben lesz hozzáférhető. A tudományos könyvtárak az információ aktív terjesztőivé válnak:

- a tudományos könyvtárak könyv- és folyóiratbeszerzésüket illetően közös gyarapodásban állapodnak meg 1977
- az alapvető szolgáltatásokon túlmenően fizetni kell a tájékoztató szolgáltatásokért 1978
- a könyvtárak szerzeményezését gépesítik 1979

• a svéd tájékoztató- és könyvtári szolgálat on-line kapcsolatba kerül a nagy nemzetközi információs kereső rendszerekkel 1981

• a tudományos és közmívelődési könyvtárak nagy része a tájékoztatási rendszer hálózatába bekapcsolódik közös számítógéppel és terminálokkal összekapcsolva 1982

• a cédulakatalógusokat a video-terminál váltja fel, közvetlen kapcsolattal a regionális tájékoztató számítógéppel 1984

b/ A papír mint információhordozó és -közítő eszköz elveszti jelentőségét. Más anyaghordozók - mikrofilm, videoszalag, adatbankok - helyettesítik.

• a tanulmányokat szabványosított, indexelhető formában adják ki; keresésre alkalmasak 1979

• előadások és más programok videoszalagon házi használatra kölcsönözhetőek 1980

• működik a tudományos disszertációk európai adatbankja 1984

• a televíziós program megőrzését szolgáló videoszalag-felvevők olyan gyakoriak lesznek, mint ma a tv 1985

c/ A század végére a társadalmi élet különböző területén nagy hatással lesz az információfeldolgozás, a tájékoztató munka kutatása és a felsőoktatás lényeges változáson megy át.

A 90-es években az információs rendszer a problémák logikus analizésének elvégzésére is képes lesz.

• Az automatikus információátvitel és -keresésben magáncégek a saját decentralizált rendszerüket dolgozzák ki. Ezek a rendszerek kapcsolhatók lesznek a központi tájékoztatási rendszerhez 1980

• az egyetemeken a központi információs bankkal összekötött számítógép használata általánossá válik 1983

• dokumentumok tárolása és keresése helyett az on-line információkeresés általános lesz 1991

Jövönk színes felvázolásához még egy általános érdeklődésre számot tartó jövendölés: 1995-ben háromdimenziós színes tv-t nézünk.

Eddig a jövendölés és most lássuk a megvalósulásra irányuló kísérletet.

Az egyes műveletek gépesítése és automatizálása a 60-as évek közepétől nagy lendületet vett a Szovjetunióban. Elkészült a szabványos bibliográfiai leírás, az output eszközeiként használják az alfanumerikus és az elektronikus fotonyomást. Az Állami Tudományos Műsza-

ki Könyvtár 1000 könyvtár közreműködésével adja ki géppel előállított központi katalógusát. A könyvtári eljárások sorában, többek között, a könyvkölcsönzés automatizált központi rendszere működik. De ami számunkra utopia, az a teljesen automatizált kísérleti könyvtár, amelyet most terveznek és próbálnak ki a Kievi Állami Kulturális Intézetben. A gépesítés keretében az olvasószolgálatban lesz egy regisztráló-bebocsátó egység, gépesített katalógus, raktár, kibocsátó egység, olvasóterem és statisztikai adatfeldolgozó részlet. Az olvasó belép és a regisztráló berendezés számba veszi. Az olvasó behelyezi a szerkezetbe kódolt műanyag olvasójegyét. A kódjelben az olvasó képzettsége, foglalkozása, kora, munkahelye is szerepel. A berendezés az adatokat a statisztikai adatfeldolgozáshoz továbbítja. A katalógusövezetben található az a berendezések, amelyek a kiadvány megkeresésére szolgálnak. Az olvasó világító képernyőn látja az adatokat, egy konzol segítségével közli a kívánt mű számát és egyben olvasójegyét is behelyezi a gépbe. Az adatok nyomógombok segítségével a raktári egységbe, valamint a statisztikai adatfeldolgozóba továbbítódnak. Utasítás megy a raktári ellenőrző egységhez, a kiadványt kikereső rendszerhez. A könyv jelzete megegyezik a könyvraktár, polc, polcegység és könyv számával. Ezt a számot konvertálják irányító jellé, amit a szálítésszalaghoz és a leolvasó áramkörhöz továbbítanak. A polcegységek sinen mozognak és a kívánt jelzetnek megfelelő raktári egységben a keresőrendszer szelektora végigtapogatja a polc sorait. leolvassa a könyv jelzetét. Minden egyes könyv gerincén konkáv tükrökből álló optikai reflektor kódrendszer található 2,5 - 3 mm átmérőben, specifikus elrendezésben. A kódok flexibilis műanyag címkében vannak elhelyezve, a címke lehetővé teszi, hogy a szelektor a könyvet leemelje a polcra. Az egész folyamat 2 - 2,5 percet vesz igénybe. Ha a könyv nincs a polcon, akkor a központi konzolhoz megfelelő jelzés megy. A szelektor a könyveket vissza is helyezi a polcra.

A rendszer minden berendezését a Szovjetunióban készítik.

Faragó Lászlóné

I R O D A L O M

WENNERBERG, Ulf: Using Delphi technique for planning the future of libraries. = UNESCO Bulletin for Libraries, 26.k. 5.sz. 1972.szept.-okt. p.242-246, 252.

TYSKEVIC /TÜSZKEVICS/, N.I.: Mechanization and automation of information and library operations in the USSR and their development prospects. = UNESCO Bulletin for Libraries, 26.k. 5.sz. 1972.szept.-okt. p.247-252.

